

IVO ŽANIĆ, »TRINAESTI PROZOR«, CDD, Zagreb, 1983.

Piše: Vjekoslav Boban

U trenutku kad suvremenu prozu resi destrukcija, depersonalizacija, dezintegracija i ostale negativne oznake, Ivo Žanić determinira svoj *Trinaesti prozor* kao »jednostavnu priču« opredjeljujući se za lagodnu, komunikativnu, ničim sputanu naraciju, kakvu donekle nalazimo kod narodnih pripovjedača. Jedno od arhaičnih svojstava pučkih književnih tvorevina, i to onog dijela *post festum* određenog kao proza prezentno je već na prvim stranicama Žanićeve knjige – miješanje proze i stiha. Naime, autor je cijelo svoje djelo protkao desetercima preuzetim iz narodnih pjesama, iz Mažuranićeve, *Smrt Smail-age Čengića*, a počesto i parafraziranim u ovisnosti o njihovom pojavnom kontekstu, pa im je funkcija polivalentna, od poredbe do lajt-motiva. Opetovanje tih silabički ustrojenih stihova, zapisanih na naučan proze, i njihova kompozicijska uloga, uloga vezivnog elementa između dvije ili više epizode, kazuje da *Trinaesti prozor* ima *muzikalnu kompoziciju* (Škreb), inače karakterističnu za gradbu pripovijetke.

Piščevo crpljenje iz usmene književnosti ogleda se, također, kroz težnju ka konkretiziranju, što se »očituje u oštrom zapažanju svakodnevnih ili izuzetnih detalja, realija« (D. Zečević), recimo kad glavni lik, Ante Remeta, promatra veliku »Interpublicov« svjetleću reklamu, koju autor opisuje tako što ispisuje osvijetljena slova, a neosvijetljena izostavlja, ili kad faktografski prenosi »čavrljanje« građana na tramvajskom stajalištu na Trgu Republike u Zagrebu. Osim toga, mnogorječiv je motiv povratka iz vojne, odnosno vojske, te plošno ocrtavanje likova u kojima više kazuju njihove zgode, bez obzira na to da li ih doznajemo iz usta bivšeg vojnika za koga još vrijede vojni zakoni, ili od pripovjedača, koji je jednako subjektivan i nepouzdan.

Distancu između protagonista i naratora Žanić je tek učuvao na dva plana. Prvo, alternacijom *ich* i *er* forme, s tim da je *er* forma nezastupljenija što se više bližimo kraju, i drugo, dobroćudni Ante Remeta je prikazan kao homo duplex, kao onaj koji uistinu diktira asocijativni ustroj priče. To prepuštanje vođenja priče, tj. postovječivanje s junakom, ima za posljedicu da je individualizacija likova provedena amo kroz dijalog, koji je u načelu temeljen na jezičnim razlikama dijalekata, dok je upliv autora gotovo nezamjetan.

Jedino što Ivo Žanić nameće naiinom Anti, njegovom samorazvoju, odnosno adaptaciji na civilstvo, jest da se ono mora odigrati u jednom danu, od dolaska do polaska iz Zagreba. No, jedinstvo vremena u romanu je tek izvanjsko, jer Remeta ne može bez sjećanja, motiviranih ili nemotiviranih prilika u kojima se nalazi, pa ona posljednja nit koja veže epizode – flash backove s aktualnom Remetinom situacijom je njihov direktni ili indirektni prozilazak iz odnosa Ante – Zagreb. Tako je kip Vladimira Nazora dovoljan razlog da čujemo Antino shvaćanje Nazorove priče »Voda«, njome potaknut put u Bobovišće i razočaranje u nenalaženju njenog stvarnosnog adekvata. Odsutvo referenta odražava se i na protagonistu. Remeta na osjeća umor od putovanja, od lutanja zagrebačkim ulicama, on ne jede niti pije – on je sav misao i njega najbolje iskazuju njegova razmišljanja, zapravo prepričavanja nekadašnjih zgoda i nezgoda. Čak inkorporirana paralelna deskripcija utakmice i tuče u stilu James Bonda, nije ništa drugo do pozitivno gradirana hiperbola koja je okrenuta protiv »Remeting razmišljanja« i koja je istovremeno u službi razbijanja monotonije proižile iz Antinih astralnih putovanja s jednog na drugi kraj Zagreba. Zamijljivo je da te putešestvije ne obrazuju nekakvu fabulu, niti predstavljaju ikakvo svodenje računa, niti se njima išta rješava, nego tek služe ispunjenju vremena od silaska s autobusa, do ulaska u vlak; u kojemu glavni lik najprije promatra okolinu, potom je kritizira s aspekta vojne discipline, prevrće po uspomenama htijući nekoga sresti i razgovarati, da bi na kraju zaključio kako subesjednik može ustima govoriti a očima šutjeti, i kako taj jedini ostvareni razgovor ruši plošno prikazano nostalgiju Ante Remete koja »blijedi u jutru« zajedno s isforsiranim osvješćenjem da je on nekad živio u Zagrebu, a da sad Zagreb živi u njemu.

Odabrana građa je dana samo na površinskoj razini i jedino je na toj razini dostatna za roman. No, ne uči dublje u lik, tvrdoglavo ustrajati na caklini i time postići zacrtano zahtjeva vrsnog i nadasve iskusnog pripovjedača kojemu, ipak, ne bi trebalo stotinjak stranica da kvalitetno realizira postavljene zadatke. Ivo Žanić je sa svog, ma kako uglančanog trinaestog prozora, tek uspio dati jedan pogled, ali ne i vidik. Da je kojim slučajem otvorio okno, možda bi njegov prvijenac dobio drukčije ozračje, a ovako je postao žrtvom slijepe ambicije.

Dušan Đurić: »NOVINARSKA RADIONICA«,
Zavod za udžbenike i nastavna sredstva,
Beograd, 1983.

Piše: Mirosljub Radojković

»Novinarska radionica« je nekonvencionalna knjiga. Njenim tokom autor to stalno i ponavlja, nazivajući je uporno, kao u naslovu – radionicom. Nastala je, međutim, na vrlo jednostavan način. Novinar i urednik Dušan Đurić (i (iz »Večernjih novosti«) seo je i poveo dnevnik o raznolikim zbivanjima u profesiji koju se bavi. S jedne strane zanimljiva profesija, s druge, čovek bogatog iskustva u toj profesiji, i eto i knjige. Budući da je u pitanju novinarstvo kao poziv koji nije običan, repetitivan, monoton, ni ovaj dnevnik iz svakodnevice tog poziva nije mogao biti drugačiji.

Knjiga koja je tako nastala pristupa novinarstvu kao specifičnom, duhovnom zanatu, i pomalo kao kaltehnicu. U njoj je sve podređeno onom radioničkom principu koji nam je poznat pod parolom »uradi sam«. U tom svetlu, mnoge velike i male tajne novinarske profesije ponuđene su kao proverene istine početnicima u ovom poslu, ili zaljubljenicima u nj. Međutim, ako se autor opredelio za princip »uradi sam«, mogao je mnogo više prostora i materijala da ostavi čitaocu, bolje reći učeniku. Navodio je mnogobrojne greške i zastranjanja kojima su novinari skloni. Posle ispravki nudio je svoje viđenje i verzije, i to pomalo smeta. Izbor materijala, u svakoj radionici, zavisí i od onoga ko bi da u njoj radi, zar ne?

U delu knjige koji se bavi novinarskim oblicima oseća se visok stepen autoređivačkog postupka. Đurić nije podlegao maniru kojeg smo videli kod mnogih drugih novinara kada bi sistematično publikovali svoja iskustva. Nije pravio klasifikacije teorijskog manira, niti zaključke niti pravila. U ovom poglavlju knjige ogledaju se autor i njegova poštena namera – obezbediti početnicima u novinarstvu alat za radionicu. Time možda isuviše, i Đurić ostaje u taboru onih koji u novinarstvu vide samo zanat, mada je to stanovište na prvim stranicama knjige odbacivao. Primetna je tada možda i jedina kontradiktornost, kada piše: »Istina, niko nije naučio da piše komentare ni učeći definicije niti čitajući tuđe tekstove, ma koliko oni bolji bili od onih koje sam piše« (str. 171). Đurić je postupio suprotno od rečenog kada je napisao ovu knjigu – komentari novinarstva. Iz nje se da mnogo i za mnoge naučiti.

U poglavlju »Novinarsko uređivanje« prijatno deluje njegova argumentacija u korist otvaranja redakcija prema svesti i savesti društva i njegovih kompetentnih pripadnika. Uništavajući mitologiju novinarskog poziva, Dušan Đurić je konsekvatno postupio i kod značaja posla kojim se sam bavi – uređivanja. On priznaje da redakcijama i kolegijumima u našem društvenom sistemu niko i ništa ne brani da mnogo više nego do sada koriste kolektivnu pamet i saznanja koja se akumuliraju izvan redakcijskih grupa i soba. Ustručavanje da se to čini odraz je pogrešne samopredstave tih grupa o sebi kao najboljim i najhrabrijim stvaraocima društvene klime i javnog mnjenja. A to nije dobro, kao što ništa manje nije pogrešno ni rešenje da se neki umišljeni »centri« sve pameti, znanja i informacija političkom voljom konstituišu daleko izvan i iznad redakcija i uredništva.

Grafička oprema knjige takođe zaslužuje prikazivačku pažnju. Tekst je raspoređen slogom u dva stupca, u novinskom maniru. Glose su uokvirane, ono što je važno istaknuto je polucrnim slogom. U likovnoj opremi posebna vrednost su mnogobrojne karikature, koje unose ironičnu ili kritičku notu prema predmetu razmatranja, i prava je šteta što su njihovi stvaraoci notirani tek zbirno, na kraju »radionice«. Na mnogo mesta zasluživali su da budu potpisani kao citiranja vredni autori. Jedino što opterećuje čitanje je jedna navika koja je Đuriću izgleda promakla. Osim na str. 76, u svim lošim primirima ili pred stvarnim opasnostima zablude i greške su »mladi novinari«, »početnici«. Ova kategorija je apstraktni krivac i apstraktni učenik za sve greške novinarske profesije. Nismo sigurni da je sa »starim novinarima« sve idealno, i da među njima nema mnogo onih koji godinama tavnore, nazaduju i kvare zanat.

Kome bi se »Novinarska radionica« mogla preporučiti? Kao kolegijalni gest – novinarima kolegama Dušana Đurića. Radi učenja o profesiji – novinarima iz medle srednjeg usmerenog obrazovanja. Studentima novinarstva? Svakako, jer su, izgleda, prošla ona vremena kada se opšta kultura studentske populacije mogla meriti i oplodivati sa nastavničkom. Stoga, neka je svi navedeni donekle osveže ovom knjigom – budalicom pažnje. Neka ih bar podseti na potrebu da steknu »srednjem beležnicu«, kako kaže Đurić. U njoj bi beležili ono što je lepo i pametno rečeno iz bilo koje oblasti. Koliko to može biti korisno vidi se i iz knjige u kojoj ima citata svake vrste, ali sa merom, ukusom, funkcionalnošću. Razbarušeni misli nema. Dušan Đurić je primenio autoređivački postupak. Biće da se stalno pitamo: Da je ovo napisao moj novinar, da li bih »pustio«? Šta bih ispravio tada, i sada ću! Otuda toliko komplimentata za »Novinarsku radionicu«.

u međuvremenu

borba za novi međunarodni informativni poredak
Okrugli sto u Skoplju

Piše: Mirosljub Radojković

U Skoplju je 17. i 18. oktobra održan okrugli sto o temi »Međuzavisnost novog međunarodnog informativnog i novog međunarodnog ekonomskog poretka u svetu«. Organizatori skupa bili su Jugoslovenska nacionalna komisija za saradnju sa UNESCO-m i Makedonska akademija nauka i umetnosti. Učestvovalo je preko pedeset stručnjaka iz različitih grana društvenih nauka, koji su svojim zanimljivim i kompetentnim izlaganjima obezbedili zaista multidisciplinarnu pristup predmetu razgovora. Učesnici okruglog stola iz svih krajeva Jugoslavije ponudili su, takođe, određene sugestije na osnovu kojih se može dograditi strategija SFRJ u borbi za dva pomenuta međunarodna procesa-cilja. Budući da je reč o stručnjacima za ekonomske, sociološke, politikološke i tehničke probleme, redigovana izlaganja sa okruglog stola, čije je štampanje najavljeno, predstavljaju verovatno najcelovitiji uvid jugoslovenske teorije u otvorena pitanja novih međunarodnih poredaka